

„Ég szülte Földet, Föld szülte fát...”

Érzelmiségünkkel kötődünk a közösséghez, az ész csak odakapcsol

... Fa szülte ágát, / Ága szülte bimbaját, / Bimbaja szülte virágját, / Virágja szülte Szent Annát, / Szent Anna szülte Máriát, / Mária szülte Krisztus urunkat, / A világ megváltóját. Ez a búcsúszentlászlói, Erdélyi Zsuzsanna által közzétett népi imádság közösségi hitvallás keresztény létünkről, imaként felelet az Égnek, és egyúttal benne rejlik, ki tudja hány ezer éves népi-nemzeti létezésünk. Szövege átfogja világunkat a kezdettől a máig, sőt Jézus küldetése miatt a világ végezetéig. Elmondhatná ezt az imádságot akár lengyel, norvég, spanyol ember is, bárki keresztény, hiszen számukra is minden szava érvényes lenne, de mivel nálunk keletkezett az ima, a magyarságunkban rejlő egyetemesség csodaszép kifejezője. Arra világít rá, hogy népi-nemzeti létünk nem földhöz ragasztó erő, nem az egyetemesség korlátozója, hanem éppen annak termő szerveződése.

Imádságbéli világfánk mutatkozzék meg közismert történetünk dimenziójában is! Bosnyák Sándor tárta elénk alábbi példánkat, egy klézsei születésű hagyományörzőtől gyűjtve a mondát:

„Azt mondják, hogy azt még Szent László király ültette vót. De az ulyan fa, annak emlékére ültette, mikor kiverte az idegeneket az országbúl. De mikor még jöttek a tatárok, akkor még elfogott száradni. Mikor még azt is kihajtotta, még kiszáradt. Ha jöttek a törökök, akkor még kiszáradt. Mikor kihajtotta a törököt az országból, akkor még kiszáradt. Mikor a németeket verte Rákóczi, akkor szépen kiszáradt, és aztán utána, mikor Rákóczinak leverték a katonáit, akkor kiszáradt. Mikor negyvennyócba Kossuth katonái jöttek, akkor még kiszáradt, de aztán még kiszáradt, és úgy maradt szárazon mind máig, és ki tudja, ki fog-e zöldülni vaj eccer?” Bizony, ki, bízhatunk benne, hiszen mind az istentagadó kommunizmus, mind a pénzimádó kapitalizmus ellent nem állhat Szent László követőinek! A történelmi teleket követik a tavaszok.

A népi imádság fának láttatja létünket. Szerves folyamatnak tehát, vagyis kimondatlanul arról tanúskodik, hogy velünk is terve van a Teremtőnek, létünk nélkül szegényebb és gyengébb volna a világ. Bűn tehát a népet, a nemzetet lezüllesztő, szétdaraboló, szerves felépítését tönkretévő mindenfajta megnyilvánulás.

Világfánk rendeltetése, hogy az Ég felé tör, afelel tárukozik ki. Ám saját erejéből a teremtmény, így egy nép is, az Eget soha el nem érheti. Ezért aztán az Ég lehajolása, az Ég ajándéka, hogy a viládfa isteni, jézusi gyümölcsöt tud teremni. A fa „anyaga” is ezért lehet már az Ő Szent Keresztjének fája. Mi is részt vállalunk ugyanis Megváltónk keresztjének ácsolásából. Sajnos. Mi is ott tevékenykedünk az Ő felfeszítésénél, de mi is részt veszünk szenvedésében, mi is vele halunk meg és támadunk fel. Azzal, hogy világfánk gyümölcse Ő, fánk is a kinyilatkoztatás fájává lett. Óáltala, kegyelméből és szeretetéből.

A viládfa további jellegzetessége, hogy nem mutat sehol sem durva törést, választóvonalat. A kereszténnyé válást sorsfolyamatnak láttatja. A kifejlődött fa úgy kezd el termést hozni, hogy a bimbójából kinyíló virág megszemélyesül, megnevesül, sőt „megtulajdonnevesül”. A virág Szent Annává, Szűz Máriává válik, a gyümölcs Jézussá egy egyszeri, égi megtermékenyülés eredményeképpen. Ez a metafora a kereszténnyé válás gyönyörű valósága! De figyeljük meg: a fa nem megy át előzetesen egy különleges alkalmassági változáson, hogy megtermékenyíthesse az Ég. Pusztán meg kell maradnia élet-erős fának, s a többi elvégzi az égi kegyelem. A népi közösségi forma tehát tökéletesen megfelel a kereszténnyé válásnak, annak ellenére, hogy vadhajtások, terméketlen fattyúhajtások épp a termékenység miatt az életéből kiiktathatók.

Vannak olyan észjárásúak, akik világfánkat csak úgy tudják elképzelni, hogy a nemzet ke-

reszténnyé válásával választóvonalat húznak történelmünkbe. Frontot nyitnak a kereszténység előtti és abbéli világunk között. Egészében megtagadják, ami ő és ó, és a keresztény vallásra nézve károsnak, sőt kifejezetten sötétnek, babonásnak tartják mindazt. Ám ha egy felnőtt embert keresztelnek meg, felejtse el gyermekkorát, diákéveit? Tagadja meg emlékeit, élményeit? Nyilván nem. Tekintsen rájuk attól fogva Jézus Krisztus-i szemmel, és kész, minden mehet tovább. Aki elvetendőnek, haszontalannak tartja népe nem keresztény múltját, a világfa törzsét odvasítja, mert kivágja belőle a számára szükségtelen évgyűrűk fáját. Pedig azok is arra kellene, hogy a gyökérből az éltető víz és tápanyagok a koronába jussanak. (Milyen szép egyezés, hogy a világfa élő kupoláját koronának nevezhetjük!) Továbbá az odvas fa a szilárdságát is elveszti, és könnyebben elbánhat vele a vihar. A vihar jelentése pedig, sajnos, majdnem mindennapos tapasztalat.

Aki viszont azt vallja, hogy a kereszténység tette tönkre magyarságunkat, szintén választóvonalat húz múlt és jelen között. Az ilyen gondolkodású ember lehántja a fa törzséről a keresztényi kor fatermését, háncstalanná, védtelenné teszi a törzset. Sőt, a fa növekedését lehetővé tevő sejtgyűrűt semmisíti meg. Könnyű belátni, hogy a világfa így biztosan elpusztul. Az ilyen gondolkodású embernek ajánlom, naponta imádkozza el itt idézett imádságunkat. Ha az egyháznak nem tud hinni, legalább higgyen népünknek!

Mindkét meggyőződésnek szép számú a tábor. Az elsőnek leginkább az értelmiségiek körében, hiszen az ő személyes műveltségük, az úgynevezett magas műveltség erősen individuális gondolkodással párosul. Életük folyamán a sok képzésnek az a velejárója, hogy a ráció válik tanulási folyamataik során az elfogadás egyeduralgó szűrőjévé – ez teszi őket szó szerint értelmiségivé -, miközben eltűnik lényükből „érzelmisségi” voltuk. Márpedig az „érzelmisségünkkel” kötődünk a közösségekhez, az ész csak oda kapcsol. Az értelmiségi könnyen úgy jár tehát, hogy nem hisz őseiben, hőseiben úgy, mint egy gyermek, és mindig racionális kifogást keres, miért nem vállalja szívből őket. Ezt azért, mert pogány volt. Azt azért, mert katolikus volt. Amazt azért, mert mondjuk, elvált volt. Pusztán földi ha-

landóknak tartva őket tekint rájuk, és nem úgy, mint világfánk éltetőire, a minket tartó, megtartó ágak és törzs személyi alkotóira. Az egyoldalú szemlélet az illető személy üdvösségére nézve nem jelent veszélyt, ha személyesen kötődik Jézushoz, illetve a szeretet vezérli tetteit, de ne felejtsük el:

Mindnyájan világfánk alkotói vagyunk, nemcsak önmagunkért vagyunk felelősek!

Ha az értelmiségi személy ráadásul keresztény értelmiségi, nála a nem keresztény eredetű népi hagyománytól való idegenkedés teológiai megalapozottságú. Ilyenkor felmerül mítosz és kinyilatkoztatás viszonyának kérdése. A keresztény értelmiségiek egy része úgy tekint a mítosyra, mint a kinyilatkoztatás igazságainak elkenőjére, összezavarójára, holott kinyilatkoztatás és mítosz a kereszténységben is jól megfér egymással. A kinyilatkoztatás hitünk vázát, gerincét adja. Biztos tartást nyújt neki. A kinyilatkoztatás személyes üdvösségünk Istentől kapott módja. Isten szándéka egyértelmű vele. A mítosz a közösségben – településközösségben, népben, nemzetben – élő emberek együttes megnyilatkozása, még ha nyilván egyes személyek által fejeződik ki leginkább, és nem „kórusban”. Földi létünk „isteni színjáték”, ezért a mítoszban – akár szóban, zenében, akár tárgyi alkotásban, akár mozgásban nyilvánul meg -, a Rendező akarata, terve rejlik. Így bár legtöbbször laikus módon mutatkozik meg, de nem profán. A mítoszt a „színjátékos” játékanak tarthatjuk, ily módon Istennek szóló felelet, tehát szakrális töltése van. Közöségi és igeszerű felelet. Népige. Aki tehát csak a kinyilatkoztatást választja, vagyis a mitikus hagyományokat elveti, bár ezzel sem feltétlenül sodorja veszélybe személyes üdvösségét, de nem vesz részt a „színjátékosban”. Élete monodráma, és így népét, világa fájának „összműködését” nem igen segíti. Holott hát az iránt is felelősségünk van.

Az egyházellenes vagy a keresztény egyházat mellőző ösködők, kik az elmúlt ezer évet hántanak le világfánkrol, a kinyilatkoztatás isteni segítségét mellőzik, mert azt vélik, a hajdan volt világunk az aranykor, a Paradicsom, és azt kell újra úgy megvalósítani. Pontosabban fogalmazva, azt gondolják, hogy a feltételezett akkori hitvilág és életmód adja magyar létünk értelmét,

velejét. Az dicséretes, hogy az ősködők létünk gyökérzetét intenzíven próbálják használni, de mivel világfánk folyamat a tér-időben, el kell fogadni, hogy van egy jól megfogható „pillanata” világfánk égi megtermékenyülésének, és ez az időpont nem tolható el önkényesen az időben. Ez az időpillanat - mert akár egy évtized is csak pillanat az évezredek özönében -, nem az a pillanat, mikor egy nép, néptörzs első tagjai Krisztus követőivé válnak. (Esetünkben, mikor például a szkíták földjén tértett Szent András, vagy régészeti leletek bizonyítják, hogy voltak Jézust követők az avarok és Álmos, Árpád, Zoltán idejében.) Azok az évtizedek jelentik azt a pillanatot, mikor a nép társadalmat alkotó százazrei keresztény álladalomba szerveződnek. Tér és idő korlátjai között csak így szerezhet tudomást a világ egy-egy nemzet Krisztusba öltözéséről. Ez az évszázados pillanat nálunk a Gézától Szent Lászlóig tartó idő, amely során a külsődleges kereszténység bensővé vált. Ennek az időnek három géniusza Szent István, Szent Imre és Szent László. Velük kezdődne el a magyar létezés szempontjából káros idő? – miként az ősködők vélik. Ez tévedés. Nem kétlem, a tér – idő korlátaival járó kínok és bűnök – az ellenséges politikai erők akciói, a benső meghasonlások, a pénzforgalom aljasságai, a járványok és egyebek – nem kímélték a keresztény kor magyarságát sem. Rengeteget szenvedtünk, ez tény. De mindez jézusi sorssá válhatott, ha a szenvedést kiemelve a bűnből, áldozatként egyesítettük a Megváltóéval. Akkor mindig bekövetkeztek a feltámadások, megújulások. Ha nem így éltük meg, egyből megmutatkoztak a nemzet pusztulásának jelei. Krisztusba öltözésünket tehát a balsors kezdeteként illetni, tévedés.

Szinte máris hallom az ellenvetést: „Krisztusba öltözésünk előtt éltünk igazán bátor, becsületes és népünk tehetségének, hajlamainak megfelelő életet! Nem voltunk mindent tűrő birkák, hanem sólymok és párducok!” Erre azt felelem, Hunyadi, Zrínyi, Mindszenty sem volt mindent tűrő birka, hanem keresztény világunknak volt rendíthetetlen hitű sólyma, párduca! Másrészt még azt is kijelenteném, hogy keresztényként is lehetett, és ma is lehet természetes, a természettel harmonizáló életet élni, sőt egyetlen evangéliumi idézet sincs, amely ennek ellentmondana! És azt is tart-

suk szem előtt, hogy bár lehet minden másféle embert felebarátként tisztelni nem keresztényként is – gondoljunk az indián törzsekre, a buddhistákra és más egyéb hitben élőkre -, de az a hit, hogy Jézus Krisztus az egész világ megváltója, és benne mint főben összpontosul a teremtés, ez páratlanul egyetemes, nagyszerű égi üzenet és megjelenés. Nemcsak az emberek közötti, horizontális egyetemességet foglalja magában, hanem Ég és Föld, Isten és ember viszonyában is mindenkire érvényes. Igéiben a magyarázó emberi elme korlátjai ellenére is kikezdehetetlenül egyetemes. Oly módon az, hogy a teremtményi változatosságot és gazdagságot nem szünteti meg. Hiába fordul tehát népünk nem keresztény múltjába mintáért az istenkereső ősködő, életmódmintákat találhat ott, életvezetési erkölcsi elvekre is rádöbbenhet, de csak Isten képmásaként élhet így. Hasonlatosan Őhöz, mint a kezdetkor, Jézus nélkül nem lehet. Emiatt aztán az ősködő abba az általa hitt, régi szép aranykorba is „magával viszi” a jelenből Jézust vagy édesanyját, Szűz Máriát, hogy aranykorak, azaz személyes isteni–emberi viszonyal telítettnek érezze életét. Így jönnek létre olyan spekulációk, amelyek Ádámtól Nimródon át Atilláig végig kinyilatkoztatásban részesítettnek tartják eleinket. Ha így volna, nem mondom, nagyon örülnék, de inkább úgy látom, Isten azzal ajándékozta meg népünket – és ebbe minden elődnépünket is beleérttem -, hogy a világfa-létezés tudását örökítse nemzedékről nemzedékre, népről népre. Ez is csodálatos küldetés! Ha a világfa termékenységre gondolunk, és arra, hogy ez a fa az Ég felé kitérő Föld megnyilatkozásának a jele, már érezhetjük, mit is rejt még magában ez a hagyomány: az anyaság, a boldoganyaság, az istenszülő anyaság eszméjét, és e tudásnak az örökítését. Hová nemesedett tovább keresztény világunkban ez az égi kapcsolat, tudjuk jól: Szent István király által mi vagyunk - az európai keresztény köztudatban is - Mária Ország, mi vagyunk a felajánlás óta Mária első fianépe, sorsunk tehát azóta jézusi! (Ez az elsőség nem „mennyiségi”, ebbe az elsőségbe csatlakozhat be, és csatlakozott be számos más keresztény nép is.) Ebbe a rendeltetésbe illik a 20. századi sorsmegfogalmazás is: mi vagyunk a világ engesztelő országa! Nem kapizsgál tehát „rossz” világban mind-

ezen keresztény hagyomány magyar gyökerét kutatva az ősködő, csak az a baj, hogy anakronisztikusan teszi. Már régóta Jézus a világfánk gyümölcse. Nem szerencsés azonban, hogy ilyenforma útkeresése miatt pejoratívan „lepogá-nyozzák”! Olyan évtizedek után vagyunk, mikor népünk százezrei veszítették el istenhitüket, és messze sodródtak eleik egyházától. Megfosztot-ták őket magyar mivoltuk élményeitől is, melynek alapja az ősökkel, hősökkel való élő kapcsolat. Egyáltalán nem különös tehát, hogy az ilyen elő-életű ősködő feleinknél a személyi beilleszkedés a világfánkba a gyökérrzel való kapcsolatkere-séssel kezdődik. Mintha a személy megismétel-né nemzete történeti útját az időben! Aki átlátja mindezt, inkább segítse jó szóval, biztatással az ilyen istenkeresőt, a kimondatlanul is Jézusra vá-gyót, mintsem ledorongolja! A táltosi dobolástól a rózsafüzér imádságig, ha lehet, ferences mó-don, vagy a jezsuiták dél-amerikai inkulturációs módján segítse: a népi-nemzeti hagyományokat támaszként használva, és mindenképpen türe-lemmel, párbeszéddel.

Vajon világfánknek mi a magja? Mit rejt magá-ban? Mivel a fa népünk világa, a magok is a jövő-nek szánt közösségi üzenetek. Minden magban ez az üzenet maga a fa. Minden magban ugyan is potenciálisan a teljes fa van ugyanúgy, mint a természet növényvilágában. A jézusi gyümölcs is mitikusan benne van tehát. Egy közösség csak „magosan” tudja a létet jelölni és megragadni, de az így éppen elég. Csak ponttal tudjuk ugyan is megjeleníteni a végtelent, a létgazdagságot tökéletesen kifejezni képtelenek vagyunk. De a pont mégis elég, mert Isten uja ott érintkezik a mienkével. A mag ilyen pont, és nem más, mint a szakrális kiindulás.

A mitikus – magszerű - hagyományozódás az ember közösségi létezése miatt természetes és szükséges. Nemzedékről nemzedékre lehetetlen és fölösleges is sok százezer utódnak egy hatal-mas lexikális adathalmazt átadni. Elég a szakrá-lis létezés mintáit átörökíteni, a többi megoldják maguk az utódok. A magból kifejlesztik, rekonst-ruálják a fontosat, az értékeset, az életrevalót. A mítosz egyébként akkor él, ha kifejlett egy tár-sadalom közösségi struktúrája, autonómiákban gazdag, és nem jellemzi közösségi életét dön-tően az írásbeliség. Magyarán, ha beszélgető,

találkozó kis közösségekből áll. Ha nem így van, akkor mítoszpótlékok keletkeznek: közhiedel-mek, manipulált közvélemények.

Ne gondoljuk, hogy minden magból különál-ló fa lesz! Azaz személyünké is, de ugyanakkor mégis mindegyik személyes világfa a közösség, a nép egyetlen világfája is, hiszen nem a tér – időben tapasztalható meg ez a fa, és másrészt mindnyájan vagyunk a nép, a nemzet. Talán ez a nehezen belátható megállapítás úgy szemlél-tethető legjobban, ha arra gondolunk, hogy mi, mindnyájan, most élő magyarok világfánk az élő zöld vagyunk: rügyek, levelek, virágzatok. Minden ilyen élő („zöldellő” – reményben lévő) egyénnek megvan a személyes életkora, a kike-lettől a lombhullásig tartó idő. Ez a mi személyes életkorunk, és a születéstől a halálig tart. Ugyan-akkor mi, mindnyájan fakorúak is vagyunk! Mi, most élők így vagyunk nemzetkorúak is! Mi tehát a feladatunk?

Legyünk kapcsolatban a gyökérrzel!

Múltunk, hagyományaink, kultúránk, őseink életnek bennünket, hogy az Ég felé fordulva meg tudjuk kötni a fényt! A fény megkötése ál-tal tud csak gazdagodni világfánk – nemzetünk -, és így folytatódik az élet is, mert csak ez ál-tal hozhat a fa termést. Milyen szerencsétlenek azok a feleink, akiket leszakít onnét egy vad vihar! Csak saját erejükre támaszkodhatnak, és bizony kívülről tekintik népünk, nemzetünk sorsát, a történelmünket. Ők azok, akik hagyo-mányainktól elidegenedtek, és mondjuk, jobban kötődnek a hollywoodi bálványvilághoz, mint nemzeti génuszainkhoz, művészeinkhez. Ők a gyökértelenítettek, az atomizáltak. Újdonságról újdonságra bukdácsolnak, így jutva el a szélső-ségekig, hogy zajjal, műfényvel, sztárkultusszal valamiképp betöltsék a magányuk körül lévő űrt. De milyen jó mégis, hogy világfánk a szellem vi-lágában magasodik és mentes az anyagi korlá-toaltságtól! Így mindnyájunknak megadatik, hogy ha már úgy történt, földi életünk során világfánk részévé visszaváltozzunk!

Világfánk magjában – mint már erről előbb is szó volt - a fa rejtve és csíraszerűen van je-len. Emberi ige módjára, mitikusan. A mag olyan képegyüttes, amely szóban, ábraképp, mozdul-atban, zenébe átváltozva mutatkozik meg. Ez a képiség teszi lehetővé, hogy a mag „létsúrítmény”

legyen és minta. A világ pusztulásának és újjáteremtésének mintája. Mítoszként jelzi – nem belemerve itt a mítosztartalmak részleteibe –, hogy egy hős(nő) tragédiája, áldozattá válása során hogyan és miért pusztulhat el egy közösség világa. És jelzi legfőképpen (reményt adva) az újjáteremtés módját. Eközben megtanítja az Ég erejével fellépő hős küzdelmét is a mítoszt éltetőknél. A népmesék, mondák, közmondások, népdalok, balladák, népzene, himnuszok, faragások, más tárgyi alkotások stb. e világ-újjáteremtés tapasztalható eszközei és formái megnyilvánulásai. Általuk a közösség tagjának lelkébe hull a mag, miközben ő lesz a világ-újjáteremtő hős. A mintaszerűség persze nem jár közvetlen formális azonosulással: a fazekasnak például nyilván nem kell Szent Lászlóként bárdal bokályt készítenie, a hőssel az azonosulása úgy mutatkozik meg, hogy a Szent László-i világ rendje szerint való edényt fog alkotni. Legtöbbször maga az érintett nem is gondol rá, vagy gondol utána, hogy azonosul egy mitikus hőssel, hiszen a legtöbb mitikus formában a mitikus hős sem mutatkozik meg nyíltan. Az illetőnek inkább az jut eszébe, hogy egy nép, egy nemzet, egy településközösség, egy család tagja, és bennük élve élteti az elődök hagyományait. De azért akadnak kifejezett azonosulási lehetőségek. (Már csak azért is, hogy nyílt megerősítést adjanak.) Például, mikor történeti mondát mond el egy hagyományőrző, és egyes szám első személyben, a hős nevében szólal meg, akkor általa ott és akkor maga a hős szólal meg, és általa ott és akkor a nép halhatatlan éneke is, a mondandó sok millió őse. Döbbenetes ilyenkor az azonosulás, nem is csoda, hogy ezt a hagyományőrző ember legtöbbször nem bírja ki érzelmi felindulás nélkül, és el is sírhatja magát a hősi szavak pillanataiban. A dramatikus népszokások szintén a könnyen észrevehető azonosulás módjai. Megállapíthatjuk, a kinyilatkoztatás rendje szerinti szent személy tehát mitikus hősként is segít. Ez megint csak szép példája kinyilatkoztatás és mítosz együvé tartozásának.

Világfánkra tekintve megfogalmazódik a következő kérdés is: magyar világunk milyen viszonyban áll a zsidóságba ágyazott és a kinyilatkoztatás folyamatába kanonizált ószövetséggel? A népi imádság nem említi se Ábrahámot, se

Jesszét, se Mózeset, se mást. Ki kellene-e tehát cserélni velük a Krisztusba öltözöttségünk előtt, teológiailag pogánynak nevezett, pusztán „fa” létünket az ószövetségre, mert az egyenesen Jézushoz vezet? Előjáróban azt kell mondanom, hogy bár tudományos az eleinkre azt mondani, hogy pogányok voltak, de én szívesebben használom azt a szót rájuk, hogy „vágyszövetségűek”, ugyanis minden nem keresztény nép is mindig megőrizte vágyódását Isten iránt, és ez a sokszor homályos, de mégiscsak őszinte törekvés is kötelet jelentett Ővele, hiszen a Szeretet Forrásáról nem tételezhetjük fel, hogy egyetlen teremtményéről is megfeledezzék. Miért nem a „vágykötelék” szót használom? Azért, mert mindegyik ember a lelke mélyén, mint Isten képmása, őrzi a paradicsomi „összövetség” emléket, és érvényes rá a noéi szövetség is. Nos, keresztény világfánk nevesítetlen kora, az „Ég szülte Földet”-től a viráig, a mi saját „vágyszövetségi” létünk emlékezete. Ebből ered Babba és Boldogasszony-hagyományunk is, ebből a „tulajdonnevesítetlen” istenkapcsolatunkból. Ez a kor a népi, nemzeti létünk gyökérzete, törzse, ágai. Nélkülük nem vagyunk magyarok, és nem tudunk az Istentől való sajátos küldetésünk vállalói, végzői lenni. Akkor hát határolódjunk el az ószövetségtől, mivel az egy másik nép mitikus hagyományait őrzi a kinyilatkoztatás mellett? Ne vessük el magunktól, hiszen Jézus eljövételének isteni előkészítését tartalmazza. De hát egy fának csak egy törzse lehet, nem kettő! Így van, éltessük hát magyarságunk világfáját, az ószövetség pedig nem más számunkra, és minden egyéb keresztény nép számára, mint részfolyamata a világfa isteni megtermékenyítésének. A kinyilatkoztatás szél, az Égből jövő szél, maga a Szentlélek jelentkezése, aki „égi virággal” megtermékenyíti meg a népek világfáit. A földi létben ez a szél Jeruzsálem környékén kezdett el fújni és ért el minket is. Így miénk az ószövetség, így van rá szükségünk, és nem népi, nemzeti létünk mitikus hagyományaként. Az ószövetségi hagyomány azonban még rá is oltható világfánkra, hiszen például a magyar zsidóság jó része szívből hungarus tudatú, de itt ki kell jelentenünk, hogy a gyökérzet, a törzs, a koronát tartó ágak ettől még nem változnak meg. Az oltott szem fejlődjön mivolta szerint, a tápláló vezérlő erőt azonban to-

vábbra is a fa adja! Ha történelmünkben megbomlott ez a harmónia, azért volt, mert vagy az oltott szem hagyta el saját hagyományát, vagy külső vihar reszkettette meg a fát, vagy benső kártevők gyengítették meg. Ez minden népre vonatkozóan így van.

Világfánk égi megtermékenyítéssel hozott krisztusi gyümölcsöt, ezért merülhet fel a kérdés, magyar létünk virágig, úgymond Szent Annaig tartó kora az új és örök szövetség szerves előzményének tekinthető-e? A keresztény teológus gyorsan válaszol rá, és feleli, hogy nem. Boldogasszony-hagyományunk például nem szerves előzménye Szűz Mária-tiszteletünknek, mondja. Dogmatikailag ez nyilván helytálló kijelentés, a hittételrendszerből logikusan következik, hiszen a dogmatika a megtermékenyítő Égi szél természetét és hatását taglalja. De próbáljunk meg a világfára is rátekintve választ keresni! Induljunk ki onnét, hogy a kinyilatkoztatás Jézus Krisztusra irányul, az Ő megváltói küldetésére. Ez a tény viszont nem zárja ki, hogy a Megváltót nem ismerő, (még) nem követő népek életét is mindenkor segítse Isten. (Hogy ez a segítség mennyire az Atya gondviselése, mennyire a Szentlélek rejtett jelenléte, én nem tudom.) Példának az észak-amerikai indiánokat említem. Ha elolvassuk a hitükről, erkölcsükről szóló írásokat, megdöbbenhetünk, hogy eredeti szabadságukban mennyivel Jézus-„arcúbbak” voltak, mint a betolakodó és gátlástalanul gyilkoló, formálisan keresztény katonák! A világfa virulása tehát nem pusztán emberi erőfeszítés, benne rejlik Isten terve, gondviselő segítése is. Ezért bátorodom kijelenteni, hogy a már említett Boldogasszony-hitemlékünk Mária-tiszteletünknek szerves magyar előzménye! Nem az egyetemes kinyilatkoztatás alapján, hanem az égi megtermékenyülésre méltó világfa miatt. Szent Gellért püspök is megérezhette ezt, hiszen hogy Jézus követésében a magyarokat megerősítse, első, király előtti nyilvános prédikációjában szintén összekapcsolta ősi fogékonyságunkat a kinyilatkoztatás teológiájával, midőn „a napba öltözött asszony” igéjét fejtette ki. Azt

hiszem, hogy a Jézus Krisztusra vonatkozó lelki fogékonyságot illetően minden megtérendő nép hagyományában vannak mitikus előzmények. Ezek az előzmények valószínűleg a teremtés utáni és az ószövetség előtti „alap-kinyilatkoztatás” továbbélő emlékei, amelyek megőriztek – igaz, rejtve, olykor gyarlón, máskor némileg homályosan vagy kissé hiányosan – sok lényegi vonást a paradicsomi közvetlen Isten–ember kapcsolatból. Ezek az emberi hagyományok aztán beteljesedtek vagy kiteljesedtek egy népnél akkor, midőn Krisztusba öltözött, és égi kegyből folytatódtak keresztényi módon.

Pogánynak nevezhető-e egy nem keresztény nép? Igen, ha a rájuk illesztett szónak szemérményi pejoratív értelme sincs. Így a „pogány” szó azt jelöli, hogy egy közösség még nem öltözött Krisztusba, még nem az Ő szemével tekint világra. Ha elítélően, szeretet nélkül mondja ki egy közösségre utalva valamely keresztény e szót, jusson eszébe, hogy a „lepogányozottak” lehet, hogy közelebb vannak Istenhez, mint az ő szeretet nélküli, de tanult keresztény személye. Sajnos, évszázadok óta a „pogány” szóhoz a lenézés társult, pedig arra kellene gondolnunk, hogy nem keresztény felebarátjaink is valamennyire őrzik, lehet, hogy csak nagyon lekopottan, de őrzik még a kezdet „őskatolicizmusát”. Sok utat járnak az emberek és a népek, de mindegyik út Jézus Krisztus egyetlen útjává válhat, és az idők végezetén válni is fog. Aki földi értelemben véve, az időben úgymond lemaradtabbnak számít, mert a kinyilatkoztatást nem ismerte meg, de híven járja istenkereső útját, nagyobb erőfeszítést tesz, mint aki megkeresztelve teng-leng, vagy éppen úttalan utakon bolyong. Ám ez a gondolat nem zárja ki azt, hogy Jézus Krisztus útját szeretettel ne ismertessük meg azokkal, akik tudatosan nem járnak. Mert világfánk gyümölcsével érhető el az Ég! Általa van itt jelen. A szeretet azonban nem egyenlő a nemtörődömséggel, de nem is zaklatás. A szeretet nem megkímélés, de nem is kíméletlen. A szeretet nem kétpólusú, mert égi. A szeretet: mikor az Ég szüli a Földet, Föld a Fát...